

ЭКСПРЕС

АДНАДЗЕНКА БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА ФРОНТУ "АДРАДЖЭНЬНЕ"
Выданьне Аргкамітэту.

Травень (май) 1989

ПАУТОРНЫЯ ВІБАРЫ У МЕНСКУ (а г л я д)

На Беларусі і ў іншых рэспубліках працягваюцца выбары народных дэпутатаў СССР. Пасля рашучых выступленьняў грамадскіх супраць антыдэмакратычных палажэньняў Закона аб выбарах, акруговыя сходы цяпер амаль нідзе не праводзіліся, нават у нашай Рэспубліцы -- у Баранавічах, Гародні, Гомелі. Аднак менская вандэя і ў гэтых варунках прадэманстравала свае аблічча. Тут акруговыя сходы праводзіліся, прытым, як і раней, з парушэньнем элементарных дэмакратычных і законных нормаў. Тым ня менш, нельга сказаць, што "вандэйцы" здолелі поўнасьцю ажыццявіць свае задумы. Яны, вядома, правялі сваіх стаўленьнікаў і не прапусьцілі прадстаўнікоў БНФ "Адраджэньне", аднак прайшлі кандыдаты, якіх падтрымлівае Народны фронт, якія прыхільныя да народнага руху за перабудову і дэмакратыю. Як гэта здарылася, ня будзем распавядаць, каб не вучыць "вандэйцаў" розуму.

Па Менскай-3аводскай 65-ай нацыянальна-тэрытарыяльнай выбарчай акрузе зарэгістраваныя чатыры кандыдаты: В. Судас -- член КПСС, сакратар камітэта камсамола зь Беларускага дзяржаўнага інстытута народнай гаспадаркі; Ул. Набока -- член КПСС, начальнік вытворчага будаўніча-монтажнага аб'яднаньня "Менскпрамбуд"; М. Замаеў -- член КПСС, наладчык цэха зваркі кабін Менскага аўтамабільнага заводу; М. Ігнатовіч -- сьледчы па асабліва важных справах Пракуратуры БССР.

Двух першых з гэтых кандыдатаў у той ці іншай ступені схільна падтрымліваць апаратная наменклатура. Зь яе боку асноўная увага, відаць, зьвернутая на кандыдатуру Ул. Набокі (яму за кароткі час арганізавалі вылучэньне 27 калектываў). В. Судаса, 20-га красавіка тэлеглядачы пасьпеўлі ўхо ўбачыць на экране і заўважыць ягоную бездапаможнасьць.

У лепшых варунках знаходзіцца М. Замаеў. У яго, як і ў Ул. Набокі, перадвыбарчая платформа грунтуецца ў асноўным на вырашэньні сацыяльна-эканамічных пытанняў, але, як паказала практыка, становішча простага наладчыка выклікае больш сымпатыю ў выбарчыкаў, чым пасада начальніка ўпраўленьня.

Тым часам практыка паказала таксама, што сацыяльным крытэрыям пры ацэнцы кандыдатаў занадта вузкі і можа быць памылковы. Важна, каб дэпутат ня толькі прадстаўляў нейкую сацыяльную групу людзей, але на высокім ідэйна-прафэсійным узроўні умеў і мог адстойваць палітычныя, сацыяльна-эканамічныя і культурныя інтарэсы народа. Тут справа ня так у сацыяльным становішчы, як у ідэйна-палітычнай пазіцыі, ведах, вопыце, волі і характары чалавека. З усіх чатырох кандыдатаў такім патрабаваньням, на наш погляд, найбольш адпавядае Мікалай Ігнатовіч. Ён паказваў сябе паслядоўным барацьбітом зь несправядлівасьцю, удзельнічаў у раскрыцьці г. зьв. Мазырской справы, раскрыў і даведаў да канца вядомую Віцебскую справу (ад рук маньяка-зайбойцы, які дзейнічаў на працягу 14 гадоў, загінула больш 30 жанчын; за гэты час сьледчымі і судовымі органамі, якія выкарыстоўвалі незаконныя прыёмы і метады, былі прыцягнутыя да адказнасьці і асуджаныя 13 безьвінных людзей): вызначыў сапраўднага зайбойцу, вярнуў бязьвінна асуджаным волю і добрае імя. Пры гэтым, рызыкуючы жыццём, змагаўся з карупцыяй, прагнілай судовай і пра-

курорска-міліцэйскай рутынай і дамогся перамогі.

М.Ігнатовіч падтрымлівае асноўныя праграмыны палажэнні Народнага фронту, стаіць на паслядоўнай дэмакратычнай платформе. Галоўныя ягоныя пазіцыі: дэмакратызацыя грамадства, дэмантаж бюракратычнай сістэмы, стварэнне прававой дзяржавы, плюралізм грамадскіх і палітычных арганізацый, гарантаваныя сацыяльныя справядлівасць, радыкальная эканамічная рэформа ў інтарэсах працоўных, неадкладнае выпраўленне экалагічнай сітуацыі на Беларусі, адраджэнне нацыянальнай культуры, дзяржаўнасць беларускай мовы ў БССР, гарантаваныя правоў чалавека і дэмакратычныя свабоды.

Народны фронт падтрымлівае тых кандыдатаў, якія прыносяць рэальную карысць народу, Бацькаўшчыне і дэмакратыі. Таму прапанаваў г а л а с а в а ц ь з а і г н а т о в і ч а. М.Ігнатовіч нарадзіўся ў 1940 годзе ў сялянскай сям'і, беларус.

Найлепшыя шанцы перамагчы ў галасаванні мае М.Замаеў, бо большасць выбаршчыкаў галасуе, што завецца, "па бюлетэні" (па звестках, што там зменшаны). Агітацыйны ахвоты ўсіх немагчыма. Таму адносіны да пасады кандыдата пры недахопе інфармацыі могуць стаць вызначальнымі. Як паказала практыка, працоўныя людзі нават сімпатызуе (і справядліва) кандыдатам -- "дырэктарам", "начальнікам" і "апаратчыкам". Выкрэсьлівае іх. Таму наменклатура імкнецца знайсці сваіх стаўленнікаў сярод рабочых. І часам знаходзіць.

Аднак, трэба ведаць, што сярод дырэктараў і нават пракурораў сустракаюцца выключэнні -- годныя людзі, што паслядоўна супрацьстаяць бюракратычнай сістэме і бароняць народ. Посьпех такіх людзей на выбарах шмат залежыць ад інфармацыі і умелай агітацыі. Групы падтрымкі БНФ, выступаючы за Ігнатовіча, не павінны забывацца на гэтую акалічнасць.

Больш простая сітуацыя склалася ў М е н с к а й - М а с к о ў с к а й 564-ай тэрытарыяльнай выбарчай акрузе (Маскоўскі і Фрунзінскі р-ны г.Менска).

С. Ш у ш к е в і ч, прарэктар БДУ па навуковай працы; беларус, 1934 года нараджэння. Платформа С.Шушкевіча вызначаецца паслядоўным дэмакратызмам. Гэта адзіны кандыдат, які выразна напісаў у сваёй праграме: "Дазволіць стварэнне і дзейнасць новых партыяў".

Л. П а у л у ш ч ы к, дырэктар праектнага інстытута "Белдзіпрагаз"; 1941 года нараджэння, беларус, член КПСС. Перадвыбарная праграма Л.Паўлюшчыка мае выразную сацыяльную і дэмакратычную скіраванасць. Шмат якія палажэнні гэтай платформы кандыдат практычна ўсталявае ў інстытуце, якім кіруе.

А. Ц е р н а в ы, загадчык кафедры філасофіі Менскага педінстытута; 1933 года нараджэння, рускі, член КПСС.

В. Ш л ы н д з і к а ў, дырэктар менскага завода "Ударнік"; 1947 года нараджэння, беларус, член КПСС.

Абодва апошнія кандыдаты раней працавалі ў сістэме дзяржаўных і партыйных устаноў. Магчыма, гэтым можна растлумачыць прыхільнасць да іх менскага наменклатурнага начальства (асабліва да В.Шымдзікава, які нават не прысутнічаў на акруговым сходзе, і тым ня менш "завочна" быў зарэгістраваным кандыдатам; адпаведны падбор удзельнікаў і выдзельне схода гэтакім паспрыялі). Перадвыбарная платформа В.Шымдзікава -- тыповая апаратная агульшчына ("повысіць", "улучшыць", "выпоўніць", "рэшыць" і г.д.). Вось напрыклад: "Решительно взяться за выполнение решений 19 Всесоюзной партконференции, в частности, по вопросам преодоления бюрократических методов управления, активного преобразования функций и стиля работы министерств и центральных ведомств". Тут мара ўсёй бюракратыі: "преобразовать" функцыі і стыль, але астатняе пакінуць, як было.

Беларускі Народны фронт падтрымлівае С. Ш у ш к е в і-
ч а 1 Л. П а у л ю ш ч ы к а. Групу падтрымкі БНФ агітуюць
1 будучы спрыяць ім на выбарах. Такое рашэнне не здаецца нам
рызыкоўным. Бо зразумела, што галасаваньне пры чатырох канды-
датах будзе хутчэй за ўсе ў два этапы. Калі ў другі этап прой-
дуць абодва гэтыя кандыдаты -- нашая мэта дасягнутая. За-
станеца толькі забяспечыць кворум выбаршчыкаў на паўторнае
галасаваньне. Папярэдні этап выбарчай кампаніі паказвае, ад-
нак, што большасць групаў падтрымкі схільныя падтрымліваць
С.Шушкевіча, платформа якога больш радыкальная і дэмакратыч-
ная.

На заканчэнне яшчэ раз пра правілы галасавання. Бюле-
тэнь. Б у д з е с а п р а у д н ы тады, калі ў ім пакінутае
прозвішча аднаго кандыдата, альбо не пакінутае н і-
в о д н а г а. Гэта значыць, што незалежна ад таго, колькі
прозвішчаў есць у бюлетэні (адно, пяць, сем і г.д.), Вы
можце вырэсліць усіх 1 бюлетэнь будзе залічаны. Але ен бу-
дзе не с а п р а у д н ы, калі Вы пакінеце ў ім б о л ь ш
ч ы м а д н о прозвішча. Запомнім яшчэ раз: пакідаем а д-
н о прозвішча, альбо не пакідаем н і в о д н а г а.

Паўтараем гэтую перасцярогу, бо ў многіх месцах на Бела-
русі 1 у Менску прадстаўнікі камісій на участках няслухна ін-
фармавалі выбаршчыкаў. Яны раілі абавязкова пакідаць адно про-
звішча, хаваючы ад недасведчаных іхню магчымасць выкрэсь-
ліць усіх кандыдатаў.

Па даручэнні Аргкамітэту БНФ "Адраджэнне"
Зянон Пазыняк.

● ХРОНІКА

24 с а к а в і к а. У Доме літаратара, прыблізна каля
23.00 -- 24.00 быў зроблены несанкцыянаваны пракурорам перат-
рус (вобыск) службовага кабінета члена саюза пісьменьнікаў
БССР, сябра Аргкамітэту БНФ "Адраджэнне" Алеся Емяльянава.
Гаспадар памяшкання ня быў запрошаны ўзяць удзел у гэтай ак-
цыі. Ахоўнікі правапарадку узламалі два замкі 1 без законных
падставаў канфіскавалі каля 10 тыс. экзэмпляраў "Навінаў
БНФ". Як высветлілася, шукалі бомбу...

Але ў сувязі таго, што назаўтра мусіў адбыцца масавы
мітынг, на якім выданьне было б распаўсюджанае, гэты
налет на штаб-кватэру Народнага фронту 1 канфіскацыя перады-
барчых агітацыйных матэрыялаў набывае характар знакамітай уо-
тэргейскай справы. Можам гаварыць цяпер пра свой "фундзегейт",
бо некантралюемая апаратам прэса пад час выбараў сталася сап-
раўднай "бомбай" пад фундамент бюракратычнае сістэмы.

Падаем копію пратакола, пакінутага ў Доме літаратараў:

АКТ

Я, начальнік ООП Партизанского РОВД г.Минска,
капітан міліцыі Подлинский С.В., в присутствии по-
нятих:
Борзенко В.В., прож. ул. 3.Бядули, 8-25,
Левин Д.М., ----- 8-1,
директора Дома литератора СП БССР Железовского А.П.,
завхоза Малиновского И.И.,
в связи с поступившим телефонным звонком о том, что
в Доме литератора в комнате 306 в пакетах с бумагой
имеются взрывоопасные вещества, с участием работни-
СВПЧ-12 Митявко В.П. произведено обследование каби-
нета 306.

В результате обследования выявлено около 10 тыс.
экзэмпляров самиздатской литературы БНФ "Адраджэн-
не". Литература изъята в РОВД для дальнейшего разби-
рательства.

Начальник ООП (подпіс) Подлинский
Зам. нач. СВПЧ-12 (подпіс) Митявко
Понятые: (подпіс) Борзенко
(подпіс) Левин

Трэба думаць, што праведзеная прадстаўнікамі МУС акцыя, была запланаваная на больш высокім узроўні, бо калі праз некалькі дзён А.Емяльянаў з'явіўся ў пракуратуру, а 18 красавіка адбыўся агульны сход Саюза пісьменьнікаў БССР, на якім была прынятая рэзалюцыя з асуджэннем незаконнага учынку праваахоўных органаў, у газеце "Вячэрні Мінск" 26 красавіка з'явіўся артыкул, дзе крытыкуюцца праграмныя палажэнні БНФ "Адраджэнне" і увесі масавы рух за перабудову, робіцца спроба апраўдаць антыканстытуцыйную і амаральную канфіскацыю. Прычым, анімшчыкі выкарыстоўваюць стары апраўданы прыем адкрытай падтасоўкі фактаў, спрабуючы выдаць шырокі народны рух за групку "нефармалаў" і "экстрэмістаў". Хто ж такія сапраўдныя экстрэмісты, гатовыя парушыць любы закон дзея закахання асабістае ўлады і прывілеяў, добра ілюструюць апошнія падзеі ў Рэспубліцы: "Дзяды" 30 кастрычніка, шматлікія парушэнні Закона аб выбарах, спробы развязаць міжнацыянальную варожасць (у т.л. і ў памяненая вышэй ананімная публікацыя), няспынная кампанія цкавання ўсяго новага, што выпадае за рамкі бюракратычнага "парадку".

26 красавіка. У трэцюю гадавіну Чарнобыльскай трагедыі Аргкамітэт Беларускага Народнага Фронту, групы падтрымкі БНФ і прадстаўнікі грамадскасыці праводзілі "Гадзіну смутку і маучання". Улады БССР паўсюдна не дазволілі адзначыць гэтую жалобную падзею. Неверагодна, але факт. Эрэшт, беручы пад увагу ранейшую іхнюю палітыку, здзіўляцца ўжо не выпадае. Найбольш па-экстрэмісцку паводзілі сябе бабруйскія гарадскія ўлады. Людзей, што маукліва стаялі з запаленымі свечкамі на плошчы Леніна, зьневажалі, міліцыя імкнулася іх затрымаць, былі падагнанні нават спецыяльныя аўтобусы. Адзін функцыянер выкручваў рукі шаснаццацігадовай дзяўчыне. Міліцыя адбіраў апаратуру ў тых, хто фатаграфавуў, збіла за гэта падлетка. Тады ўмяшаліся іншыя людзі. Гэта дазволіла прадоўжыць "Гадзіну смутку" па ахвярах Чарнобыля.

Штосыці падобнае адбывалася і ў Гомелі.

Увечары ў Менску на плошчы Леніна сабралася каля 8 -- 10 тысяч чалавек. Стаялі моўчкі з чорнымі сьцягамі і харугвамі са знакам радзіцы і назвамі пацярпелых гарадоў. У цэнтры гарэлі свечкі і падаў на дол гарачы воск, кожныя сем секунд званіў чарнобыльскі звон. Чорны крэй, жалобныя павязкі і стужкі, плакаты: "Мае маучаньне -- спачуваньне тым, хто паспеў чарнобыльскай ахвярай стаць: і тым, хто умер, і тым, хто хворы, і тым, хто будзе паміраць!".

А калі скончылася жалобная гадзіна, шмат хто пакінуў на плошчы сярод цюльпанаў запаленыя свечкі. І доўга гарэлі яны сотнямі агнеў, нібы душы людскія...

Памятаючы 30-га кастрычніка і ведаючы рэакцыянасьць менскай вандэі, непрываньне ёю ўсяго людскага, Аргкамітэт БНФ "Адраджэнне" накіраваў адпаведныя тэлеграмы ў Савет Міністраў СССР, Пленуму ЦК КПСС, М.Гарбачову і інш. з інфармацыяй пра становішча ў горадзе.

Тым часам а 17.00 на плошчу Леніна пачалі звозіць драўляныя афармільскія шчыты, нейкае жалезьзе, падагналі машыны, пад'ёмныя краны, прysłалі духавы аркестр, які пачаў трубіць. За педагогічным інстытутам і ў дварах схавалі аўтобусы з міліцыяй, машыны з закратаванымі вокнамі. Міліцэйскія узвады былі размяшчаны нават у залах Дома Ураду!

Аднак ужо сёньня ў Менску не насьмеліліся. Напэўна, аднаго дня, з аднаго боку, колькасць людзей, якая сабралася

на "Гадзіну смутку", а з другога -- неспадзявання вынікі Пленума ЦК КПСС, дзе не адбылося чаканага вандэйскага перавароту, і апаратчыкі на хвіліну разгубіліся. Вайскоўцы і міліцыянты вельмі дазволілі людзям прайсці ў цэнтр плошчы. А адзін дык нават прастадушна папярэджаў у мегафон: "Со стороны милиции провокаций не будет". І за гэта дзякуй. На усіх відаць, што міліцыі таксама абрыда выконваць дурныя распараджэнні і кідацца на людзей, сярод якіх жывуць... Зрэшты, назаўтра зноў пасыпаліся загады і указанні. І усіх, хто стаю на плошчы і каго удалося "пазнаць" па фатаздымках, пачалі выклікаць позвані ў Маскоўскае аддзяленне ўнутраных спраў, "допрашивать", складаць пратаколы, пушаць і зьневажаць. Паміж іншымі "допросили" і аўтара артыкула пра падзеі 30 кастрычніка ў Менску ("Век XX и мир", сакавік 1989) Яўгена Будзінаса: "С какой целью?", "Где взяла свечу?", "Зачем пришел на площадь?", "Откуда спички?". "Имеется ли у вас жена?" 1 г.д.

На тле цывілізаванага жыцця ў іншых рэспубліках усе гэта здаецца ірэальным.

1 Т р а у н я. Беларускі Народны фронт прыняў рашэнне удзельнічаць у агульнагарадской Першамайскай дэманстрацыі асобнай калонай. Гарвыканкам імкнуўся усяляк перашкодзіць гэтаму. На заяву Аргкамітэта аб удзеле ў дэманстрацыі ад 19 красавіка ўладамі быў складзены фенаменальны дакумент. У адным абзацы фронту забаранялі удзельнічаць у дэманстрацыі, а ў наступным ... дазвалялі. Прадстаўнікі БНФ абскардзілі рашэнне Менгарвыканкама ў Савет Міністраў БССР. А 29 красавіка (выходны дзень) а 7.00 на кватэры аднаго з падаўцаў "петыцыі" зазваніў тэлефон. Старым рэфэрэнт Саўміна А.Халастовіч паведаміў, што ўдзел у дэманстрацыі дазволены. Адначасна папрасіў прабачэння, што паведамляе пра гэта па тэлефоне, а не афіцыйнай паперай. Маўляў, позна з'явіўся, выходны дзень, нікога няма 1 г.д.

Першага траўня, калі а 8.00 некалькі тысяч чалавек прыйшлі на дэманстрацыю, намеснік начальніка Упраўлення ўнутраных спраў Менгарвыканкама палкоўнік Макееў, ведаючы пра дазвол на калону БНФ, вельмі запытаўся: "Якім маршрутам вы пойдзеце і ці патрэбная якая-небудзь дапамога з боку міліцыі". (Малайчына палкоўнік Макееў!). Толькі потым ён пайшоў раіцца са "штабам". (А "штаб" -- гэта ў асноўным гаркам партыі.). "Штаб" самавольна забараніў праход калоны БНФ па Ленінскім праспекце. Неверагодна! Забараніць людзям удзельнічаць у Першамайскай дэманстрацыі!

У гэты ж час праспект перакрываў ланцугі міліцыянтаў, а сярод людзей з'явіліся два гарканаўскія работнікі, якія праз мегафоны пачалі дэзінфармаваць прысутных. Людзі паслухалі іх, папяскалі ў ладкі, пасмяяліся, колькі разоў выгукнулі: "Слава КПСС!" і адыйшлі. Неузбавае групы падтрымкі разгрукі гукіаўзмацняльную апаратуру, і пачаўся мітынг салідарнасці з дэмакратычнымі рухамі ў іншых рэспубліках. Хвілінай маўчання была умянаваная памяць забітых 9 красавіка ў Тбілісі. Мітынг цягнуўся гадзіну. Выступалі менчукі, прадстаўнікі групы падтрымкі з Брэста і Магілёва, сябра Сойму "Савдзіса" Г.Сангайла. Была зачытаная вітальная тэлеграма з Арменіі. Потым, бачачы, што "штаб" групуе міліцыю, мітынг па просьбе арганізатараў быў скончаны. Адно дзівя надзвычайна геліём гронкі паветраных баянаў узнялі ў неба бела-чырвона-белыя сьцягі і панеслі ў бок перакрываў міліцый пяхоты Леніна. Удзельнікі з мітынгу вырашылі пазьбегнуць канфілікту і пайсці ў адваротным кірунку -- праз увесь горад у Курапаты.

Так зауседы было ў нашым народзе: калі чалавеку становіцца нясцвержна трымаць мязотніцтва, ён ідзе на магілы продкаў, каб падтрымаць свой дух. Патрэбнае ачышчэнне, каб узвысіцца над зьнявагай. Яно адбылося, калі людзі уклінылі на сьвятых

месцы, калі маучалі з нахіленымі сьцягамі, калі чытаўся верш С.Паўляна "Хрыстос уваскросі!", калі ускладалі кветкі на магілы забітых, калі гучэла "Ойча наш..."

Гэта было незабытае відовішча: больш чым кіламетровая калона фронту у лунаньні беда-чырвона-белых сьцягоў, з каляровымі выявамі гербоў беларускіх гарадоў, з "Пагоняю", транспарантамі, кветкамі і сьпевамі прайшла па вуліцах і мікраэнах. "Жыве Беларусь!", "Жыве Беларускі Народны фронт!" крычалі у калоне. "Жыве!" -- адказвалі з балконаў і вокнаў. Каб жа яшчэ палова напалаўскавага і студэнцкага Менску не разьехалася на Вялікідзень...

Пасля Курапатаў частка людзей, каля тысячы чалавек, накіравалася праз увесь горад да помніка М.Багдановічу. Калі на шляху у Курапаты міліцыя нават садзейнічала калоне, дык тут пачаліся прычэпкі да сьцягоў (відаць, зьявіліся новыя указаньні "штабу"). Тым ня менш, зрабіўшы 15-цікіламетровы марш пад сьпякотным сонцам, людзі дайшлі да помніка, ускладзі кветкі, разгарнулі і схілілі у памяць вялікага паэта сьцягі, прасьпялі ягоную несьмяротную "Пагоню". Толькі каля 17.00 скончыўся гэты амаль 9-цігадзінны "марафон".

А у наступныя дні распачалася знаемая вандэйшчына. Людзей пачалі выклікаць у міліцыю за удзел у ... Першамайскай дэманстрацыі. Прытым, асобаў маладзёжных і менш сацыяльна абароненых нарады міліцыі увозілі проста з працы. Іншым дасмляюць позвы. Карацей, вандэя ты наша, вандэя, хто цябе выдумаў.

● ПРАЦЯГ ВЯКОУ

На белай кашулі чырвоны пісяг
Ад злосьці падступнага меча.
Бел-чырвона-белы балючы сьцяг
Скілкае на смутнае веча.

На веча,
Дзе у вечнасьці мусім спытаць,
Ці нам заставацца народам,
Ці толькі аб'едкі надзеі спытаць,
І моукнуць, і глыбіцца у одум.

Ці нам у агульным застольлі людзей
Паблізу ля покуця сесьці,
Ці ціха чакаць, каб які дабрадзей
Наш хлеб не пярэчы нам есьці.

Узьвіўся, як крык, на крыжацкіх касьцях
І погань кіруе у прадоньне
Бел-чырвона-белы крывіцкі сьцяг
У вечным памкненьні Пагоні!

7 лістапада 1988.

Рыгор Барадулін

(Верш перадрукаваны зь бюлетэня "Весткі Адраджэньня",
1'1989.).

Па тэхнічных прычынах набор гэтага тэкста зроблены без
трох літараў беларускага алфавіта. У наступных выпусках па-
спрабум ліквідаваць гэты недахоп.

Выпуск падрыхтавалі А.Кавальчук, С.Драч.